AH 696
2026Z21185

Antwoord van minister Van Essen (Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur) (ontvangen 19 november 2026)

Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2026-2027, nr. 436

1.

Bevestigt u dat u in de beantwoording van de Kamervragen expliciet erkent dat zonering niet alleen wordt ingezet voor het verminderen van stikstofdepositie, maar ook om te sturen op mestgebruik, gewasbeschermingsmiddelen, waterkwaliteit, wateronttrekking en de gewenste vorm van landbouw?

Antwoord

Zoneringsbeleid is in de breedte gericht op het terugdringen van meerdere landbouw-gerelateerde drukfactoren, door middel van een set aan maatregelen die stuurt op een vorm van extensieve landbouw die past bij de instandhouding en het herstel van Natura 2000-gebieden. Het zoneringsbeleid stuurt niet op een specifieke invulling van extensieve landbouw. Het is aan de ondernemer om binnen de kaders en eventueel gebruikmakend van ondersteunende maatregelen invulling te geven aan een manier van landbouw die bij de lokale omstandigheden en ondernemer past. Meerdere bedrijfsmodellen zullen mogelijk blijven binnen de zone.

2.

Hoe kan de noodzaak van zonering per gebied volgens u nog worden onderzocht, terwijl het kabinet al heeft gekozen om in principe rondom gehele Natura 2000-gebieden te zoneren en daarbij ook andere doelen dan stikstofreductie nastreeft? Spreekt u zichzelf niet rechtstreeks tegen door te zeggen dat de noodzaak en gebiedsselectie nog openliggen, terwijl de vorm, omvang en bredere doelen van de zonering al zijn bepaald?

Antwoord

Het kabinet is overtuigd van de algemene noodzaak van gebiedsgerichte maatregelen buiten de begrenzing van Natura 2000-gebieden voor het halen van VHR-doelen en daarmee het lostrekken van vergunningverlening, en gelijktijdig ook bij te dragen aan de doelen van de KRW en NHV. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft dit in de reflectie op het maatregelenpakket bevestigd. Daarbij is het noodzakelijk dat de gebiedsgerichte maatregelen zien op meerdere landbouw-gerelateerde drukfactoren als onmisbaar onderdeel van een breder pakket aan maatregelen om te komen tot systeemherstel. De Kamerbrief *Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstof* van 26 juni 2026 (36800-XIV-87) schetst de uitgangspunten en kaders

voor zonering die landelijk gaan gelden. De Kamerbrief van 3 november 2026 (2026Z23902) bevat een concrete uitwerking. Omdat lokale omstandigheden kunnen verschillen, wordt in overleg met de provincies nader uitgewerkt of in bepaalde gebieden zonering noodzakelijk is om het doelbereik te realiseren. Provincies krijgen expliciet de mogelijkheid om met een eigen pakket maatregelen, ter vervanging van de rijksaanpak, een gelijke bijdrage te leveren aan systeemherstel.

3.

Waarom heeft u 121 gebieden op een openbare lijst geplaatst, terwijl u tegelijkertijd stelt dat eerst nog moet worden aangetoond of zonering noodzakelijk is en welke drukfactor daarmee moet worden aangepakt? Is dit zorgvuldig bestuur?

Antwoord

Deze 121 gebieden betreffen stikstofgevoelige Natura-2000 gebieden op land waarvoor een Natuurdoelanalyse is doorlopen. Niet voor al deze stikstofgevoelige gebieden is zonering nuttig of nodig, als blijkt dat dit onvoldoende meerwaarde heeft. Dit kan bijvoorbeeld blijken uit de kenmerken en agrarische structuur van het gebied, of als met generieke emissiereductie, het terugbrengen van de overige drukfactoren en natuurherstelmaatregelen al voldoende wordt bereikt. Provincies leveren inzichten en nemen deel aan het gesprek over de definitieve selectie van Natura 2000-gebieden. Het kabinet verwacht te komen tot een zonering in en rondom ca. 100 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Een gezamenlijk proces heeft de voorkeur boven de eenzijdige publicatie van een definitieve lijst op een later moment.

4.

Wat vindt u ervan dat boeren in onzekerheid worden gehouden, terwijl banken, financiers, potentiële kopers en bedrijfsopvolgers nu al rekening kunnen houden met mogelijke zonering? Vindt u het aanvaardbaar dat een voorlopige lijst nu al gevolgen kan hebben voor investeringen, financiering, bedrijfsopvolging en de waarde van agrarische bedrijven?

Antwoord

Ik begrijp dat de gevolgen van de voorgenomen maatregelen voor ondernemers ingrijpend kunnen zijn. Het is daarom van groot belang dat er nu snel nog meer duidelijkheid komt wat de opgave is voor de landbouw. Het kabinet streeft ernaar om snel te komen tot een definitieve selectie, zodat boeren en andere partijen zich kunnen baseren op definitief kabinetsbeleid. Daarbij is het wel van belang dat de gebiedenselectie op een zorgvuldige manier gebeurt. De definitieve gebiedenselectie, de ontwerpregelgeving en het toepassingsbereik van de regels

zullen begin 2027 bekend worden. Dit Rijkskader vormt ook de lat voor een eventueel provinciaal gebiedseigen plan.

5.

Wie draagt de schade als bedrijven nu al nadelige gevolgen ondervinden en hun gebied later alsnog van de lijst wordt verwijderd?

Antwoord
Het kabinet spant zich in om zo snel mogelijk helderheid te bieden welke aanvullende opgave er rondom welke Natura 2000-gebieden ligt voor de landbouw. De zoneringsaanpak bevat daarnaast een ondersteunend pakket dat ondernemers ondersteunt bij de transitie naar een toekomstbestendige bedrijfsvoering, waarmee aan de nieuwe regels voldaan kan worden. Een groot deel van deze middelen zijn bestemd voor afwaardering van agrarische grond, zodat blijvende boeren ook de stap naar extensivering kunnen zetten. Het is niet zeker of, en zo ja, welke schade er op dit moment zou kunnen ontstaan door deze beleidsontwikkeling. Als er sprake van schade zou kunnen zijn, betreft dit zogenaamde schaduwschade die ontstaat door anticiperend gedrag van marktpartijen op basis van mogelijke beleidsontwikkelingen. Dit behoort tot het normaal maatschappelijk risico.

6.

Hoe verhoudt deze handelwijze zich volgens u tot het beginsel van een betrouwbare overheid?

7.

Begrijpt u dat boeren weinig vertrouwen hebben in een overheid die eerst hun bedrijf op een kaart zet, daarmee onzekerheid en mogelijke financiële schade veroorzaakt en pas daarna onderzoekt welk probleem daar eigenlijk moet worden opgelost? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 6 en 7

De algemene beginselen van behoorlijk bestuur vragen onder andere om zorgvuldige voorbereiding van beleid, een duidelijk proces en het geven van mogelijkheden voor inspraak. Het kabinet streeft ernaar zo snel mogelijk nog meer duidelijkheid te geven over de opgave voor de landbouw. Het is daarbij duidelijk dat er voor deze stikstofgevoelige gebieden een opgave ligt. Het proces ziet erop toe dat in alle zorgvuldigheid tot een definitieve selectie wordt gekomen waarvoor zonering nuttig of nodig geacht wordt.

8.

Kunt u de Kamer een volledig overzicht verstrekken van alle Natura 2000-gebieden die nu op de voorlopige lijst staan, maar waar geen stikstofgevoelig areaal als overbelast is aangemerkt? Kunt u daarbij per gebied aangeven welk aandeel van het stikstofgevoelige areaal daadwerkelijk overbelast is?

9.

Kunt u per gebied aangeven of de mogelijke zonering uitsluitend wordt overwogen vanwege andere drukfactoren dan stikstof?

10.

Kunt u per gebied aangeven wat het concrete doel is in dat gebied?

Antwoord vraag 8, 9 en 10

De gebieden die op de voorlopige lijst staan, zijn stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Maar voor deze gebieden wordt een breed zoneringsbeleid gevoerd gericht op het terugdringen van alle relevante landbouw gerelateerde drukfactoren, en niet alleen op stikstof. De focus van het zoneringsbeleid ligt dus niet alleen bij de arealen die overbelast zijn met stikstof. Het doel van zonering is systeemherstel van de natuur en het lostrekken van vergunningverlening.

Het overzicht gevraagd in vraag 8 wordt op dit moment nog uitgewerkt. De definitieve selectie van Natura 2000-gebieden zal begin 2027 bekend gemaakt worden. Ook wordt bezien welk deel van het regelpakket nodig is voor welk gebied. In de Nota van Toelichting bij de ontwerp-AMvB zal dit worden toegelicht. Daarbij wil ik wel benadrukken dat enkel deze gegevens onvoldoende zijn om conclusies te trekken over het nut en de noodzaak van zonering. De overbelasting van stikstofgevoelig areaal is daarbij niet de enige aanleiding voor een zone. Ook knelpunten rondom bijvoorbeeld waterkwaliteit of verdroging kunnen vragen om landbouwmaatregelen buiten de begrenzing van een Natura 2000-gebied. Zo kan er verzuring optreden in een gebied waar via het water en bodemsysteem meststoffen van omliggende landbouwpercelen in terechtkomen. Via zonering sturen we op alle relevante landbouw gerelateerde drukfactoren.

11.

Erkent u dat de stroken van 500 tot 1.000 meter rond sommige Natura 2000-gebieden dus feitelijk geen stikstofzones zijn, maar zones waarmee het kabinet ook wil ingrijpen in bemesting, gewasbescherming, watergebruik en de inrichting van agrarische bedrijven? Waarom worden deze vergaande doelen niet duidelijk en afzonderlijk aan boeren en de Kamer gecommuniceerd?

Antwoord

De zones rondom Natura 2000-gebieden sturen op 5 relevante landbouw gerelateerde drukfactoren zoals ook benoemd in de Kamerbrief van 26 juni 2026. Naast stikstof gaat dit dus nog over 4 andere drukfactoren (waterkwaliteit, waterkwantiteit, gewasbeschermingsmiddelen en versnippering). De regels en maatregelen die in deze gebieden gaan gelden zijn de afgelopen periode doorontwikkeld en zijn op 3 november 2026 aan de Kamer kenbaar gemaakt. Hierna is echter nog verfijning nodig waarbij we specificeren welke van de ontwikkelde regels er nodig zijn in de afzonderlijke gebieden. Dit doen we omdat we beseffen dat niet elke regel noodzakelijk hoeft te zijn in elk gebied dat in aanmerking komt voor zonering.

12.

Waarom presenteert het kabinet deze zonering als onderdeel van een stikstofpakket dat de vergunningverlening moet lostrekken, terwijl u nu zelf erkent dat zones ook kunnen worden opgelegd rond gebieden waar geen stikstofoverbelasting bestaat? Welke bijdrage levert zonering vanwege waterkwaliteit, verdroging of gewasbeschermingsmiddelen precies aan het oplossen van de stikstofproblematiek en het hervatten van de vergunningverlening?

Antwoord

Het doel van zonering is een onmisbare bijdrage aan systeemherstel en het lostrekken van vergunningverlening. De gebieden benoemd op de lijst in bijlage 1 van de verdiepingsbijlage 3 van 26 juni zijn stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Dit zijn dus gebieden met arealen waarvoor stikstof een zeer belangrijke drukfactor is. De problematiek van natuurvergunningverlening geldt echter niet alleen voor het aspect stikstof. Ook andere aspecten, zoals gewasbeschermingsmiddelen of grondwateronttrekking, kunnen vergunningverlening in de weg staan. Er is steeds een gebiedsspecifieke toets nodig wat de staat van de natuur is. Daarbij zijn de natuurdoelanalyses leidend. Helderheid over de landbouwopgave brengt duidelijkheid waar wat kan. Om boeren duidelijkheid en mogelijkheden voor vergunningen te kunnen bieden is dus een aanpak in de volle breedte van systeemherstel van Natura 2000-gebieden nodig.

13.

Op welke wettelijke grondslag wilt u landbouwbedrijven binnen deze zones beperkingen opleggen wegens drukfactoren die niet met stikstof samenhangen? Welke Europese of nationale verplichting rechtvaardigt een generieke zone van 500 of 1.000 meter wanneer niet per bedrijf is aangetoond dat het aan de betreffende verslechtering bijdraagt?

Antwoord

Het kabinet beseft dat zonering ingrijpende gevolgen kan hebben voor boeren in de buurt van kwetsbare natuur. De verplichting om verslechtering te voorkomen en natuurbehoud te borgen vloeit voort uit de Vogel- en Habitatrichtlijn en (samen met de wateropgave) uit de Kaderrichtlijn Water. Natuurbehoud vraagt om maatregelen op alle drukfactoren, niet alleen op stikstof. De maatregelen zullen daarom met het oog op de bescherming, instandhouding en verbetering van de natuur in Natura 2000-gebieden onder de Omgevingswet worden vorm gegeven.

14.

Waarop baseert u de stellige bewering dat uitsluitend met brede zonering kan worden gedaan wat nodig is om de natuur te herstellen?

Antwoord

Uit onderzoeken van het RIVM, PBL, WUR en Deltares blijkt dat de reductie van stikstofemissies naar de lucht en daaruit volgende deposities op het Natura 2000-gebied binnen 500 meter van het Natura 2000-gebied effectiever worden verminderd dan de generieke emissiereducties. Zones van 500 meter vormen, bij behoud van een agrarische functie, de ondergrens voor wat nodig is om de reductiedoelen te behalen. Het gaat hierbij om zowel stikstof als de bredere drukfactoren.

Aan de hand van de drukfactor stikstof kan er ook gekozen worden voor een zone van 1000 meter. Op basis van analyses van het RIVM blijkt dat een zone van 1000 meter ongeveer 2.5x zo effectief is voor het bereiken van natuurherstel als generieke emissiereducties. Bij 15 gebieden is gebleken dat er nut en noodzaak is voor het hanteren van een grotere zone.

15.

Bent u bereid de conceptlijst met gebieden in te trekken, en deze pas definitief voor zonering aan te wijzen nadat openbaar, gebiedsspecifiek en toetsbaar is bewezen dat sprake is van dreigende verslechtering door stikstofoverschreiding, dat landbouw binnen de voorgestelde zone daar aantoonbaar aan bijdraagt en dat een minder ingrijpende maatregel niet volstaat?

Antwoord

In de ontwerp-AMvB wordt een lijst gebieden opgenomen waarbij de noodzaak en evenredigheid van zonering wordt onderbouwd. In een zorgvuldig proces wordt er nauw met medeoverheden samengewerkt. Dit gaat zowel over waar zonering noodzakelijk is, de precieze begrenzing van de zones als ruimte voor maatwerk in de toepassing van de regels en gebiedseigen plannen.

16.

Hoe kunt u, als u daartoe niet bereid bent, volhouden dat dit beleid noodzakelijk, proportioneel en zorgvuldig is?

Antwoord

Het doel van het kabinet is om met effectieve maatregelen in de buurt van kwetsbare natuur vergunningverlening in Nederland los te trekken en agrarische bedrijfsvoering mogelijk te houden. De zoneringsaanpak is daarvoor onmisbaar. Het kabinet beseft dat de zoneringsaanpak ingrijpende gevolgen kan hebben voor boeren in de buurt van kwetsbare natuur. Daarom volgt het kabinet een zorgvuldig proces waarmee gekomen wordt tot zoneringsbeleid dat noodzakelijk en proportioneel is, inclusief ondersteunende maatregelen. Onderdeel van het proces zijn onderzoeken en toetsen naar de bedrijfseconomische en milieueffecten van de zoneringsregels. Deze omvatten onder andere de agrarische bedrijfstoets, de regeldruktoets, de uitvoerbaarheidstoets, onderzoek naar de sociaaleconomische effecten en de plan-MER.